

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА МОЖЛИВІ ВАРІАНТИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ У ХХІ ст.

Аналізується значення регіонального чинника в сучасних міжнародних відносинах, розкриваються історичні корені етно-регіоналізації України в епоху глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, регіоналізація, етно-регіони України, національна ідентичність, етнічна ідентичність, ментальність.

Сучасний світовий регіоналізм є одним із проявів глобалізації і одночасно її протилежною тенденцією. Глобалізація супроводжується регіоналізацією¹ міжнародних відносин, шляхом передачі частини державних функцій на міжнародний або субнаціональні рівні. З 1992 р. у складі Єврокомісії як дорадчий орган, почав діяти Комітет регіонів (COR), який вже на 2008 р. нараховував 189 членів [5, с.8]. З кожним роком все більше регіонів Європи виступають в якості самостійного суб'єкта міжнародних відносин. У зв'язку з цим істотно зростає значення регіонального чинника в сучасних міжнародних відносинах, а регіональне співробітництво і розвиток стають важливими складовими міжнародних відносин.

На 2009 р. у Раді Європи вже було зареєстровано 235 регіонів, які співпрацюють між собою поза національними урядами [5, с.28]. Така діяльність регіональних представників в ЄС інколи породжує занепокоєння цих урядів, оскільки перші, минаючи останніх, звертаються безпосередньо до Брюсселя. Представники все більшої кількості субнаціональної влади починають встановлювати прямі зв'язки з інститутами ЄС та з представниками інших субнаціональних органів влади, намагаючись отримати фінансування ЄС через Європейський Фонд Розвитку. Ідеологія «Європи регіонів» спонукає залучати до управління тих представників, які більш обізнані з місцевими потребами [12, с.26].

Адміністративно-політична регіоналізація пострадянського простору залишила незмінними внутрішні територіальні кордони адміністративних регіонів України. Недосконалість правової бази та концептуальна невизначеність щодо регіоналізації призвели до формування нової внутрішньодержавної геополітичної реальності за старою адміністративно-територіальною схемою. Правове регулювання питань адміністративно-територіального устрою до сьогодні здійснюється за Положенням «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР», що затверджене Указом Президії Верховної Ради УРСР від 12 березня 1981 р. [2, с.17].

Можливості адміністративної регіоналізації в роки незалежності були обмежені через ряд причин, основна з яких полягала в тому, що соціально-економічний розвиток регіонів все більше залежав від міри відкритості глобальному світу та сприйнятті відповідних цінностей, а центр не завжди міг врахувати всі особливості та специфічність регіонів, особливо у тих випадках, коли економічні інтереси останніх по-

¹ Регіоналізація – сукупність соціокультурних і політичних процесів, що спрямовані проти уніфікації різних сфер життя народів та держав, а також суспільні процеси, які спрямовані на збереження регіональних ідентичностей. Методологічне значення регіоналізації полягає у: по-перше, збереженні самотності регіональних спільнот, їх ідентичностей, які розглядаються у більш широкому контексті не тільки як етнокультурна єдність, а й як паттерн регіонального розвитку; по-друге, у забезпеченні самоврядування регіональних спільнот, потреб регіонів у самоуправлінні, плануванні свого розвитку.

требували виходу за межі державних кордонів [23, с.33]. Громіздка і квола логіка централізованого адміністрування обмежувала життєву активність людей на периферії, перешкоджала реалізації можливостей доступу до нових ідей, інформації, технологій тощо.

На початку III тисячоліття в Україні через об'єктивні та суб'єктивні чинники значно активізувався процес формування регіональної ідентичності. Однак, коли мова заходить про регіоналізацію України, дослідники, в першу чергу, наголошують на двох регіонах – «Сході» та «Заході» [1; 6; 11, 23 та ін.]. Особливо гостро такий поділ було закарбовано у колективній свідомості в період так званої «помаранчевої революції». Згадаймо гасло: «Схід і Захід – разом!». Утім, у кордонах сучасної України відчутно вирізняються три мега-регіони: «Схід», «Центр» та «Захід», які теж історично та ментально є досить не однорідними і, у свою чергу, поділяються на дванадцять етно-регіонів, кожний з яких має власне історичне минуле, етнічні відмінності, економічні та політичні особливості, сучасну регіональну економічну еліту тощо. Маючи такий «джентльменський набір», усі вони найближчим часом можуть сформувати свою регіональну ідентичність і прагнути у майбутньому до найширшого самоврядування. Розглянемо історичні передумови формування усіх дванадцяти регіонів.

Закарпаття – етно-історичний «західний» регіон України, що розташований за головним карпатським хребтом. Корінне населення Закарпаття протягом століть перебувало під гнітом угорців і являло фактично кріпацьку масу, з якої подекуди вибивалися малочисельна дрібна шляхта та пригнічене духовенство. Позбавлене політичної влади і привілейованих станів воно зберегло свою ідентичність насамперед завдяки релігійній окремішності. Саме канонічне православ'я виявилося тим запобіжником, що вберіг русинів від асиміляції. Регіон, історично пов'язаний з Угорщиною. Подекуди його населення виражає сильні антипатії до галичан. Традиційно потужні позиції у канонічного православ'я, щоправда діє і своя уніатська церква, незалежна від УГКЦ. До сьогодні зберігаються значні русофільські традиції.

У XIX-XX ст. на Закарпатті почала формуватися русинська національна ідея. Відтак русинська нація, визнана всіма країнами, в яких споконвічно проживають їхні меншини, окрім самої України [2, с.92]. До цих пір серед українських істориків, політологів та етнологів точиться дискусія, чи є русини окремою нацією. Русини як нація визнані США. Нещодавно націю русинів визнала і Російська Федерація [4, с.71]. Русинською мовою видаються газети і журнали, твориться художня література. Русини мають свої національні органи на Закарпатті (у 1990-х рр. діяв навіть «тіньовий уряд»), у Польщі, Словаччині, Румунії, а також досить потужні міжнародні структури, що об'єднують світову русинську діаспору.

1 грудня 1991 р. на обласному референдумі 78% населення Закарпаття висловилося за регіональну автономію [2, с.84]. У 1992 р. обласна рада визнала русинів за окрему націю і звернулася до Верховної Ради України з проханням законодавчо оформити це на державному рівні. Проте Київ заблокував ініціативу регіону.

У 1994 р. результати грудневого референдуму були відображені у резолюціях обласної державної адміністрації [2, с.86]. Останніми роками функціонує Союз закарпатських русинів (подібний до Меджлісу у кримських татар). «Русинський проект» унікальний тим, що він є єдиним з усіх проектів націєтворення у східних слов'ян, «закваскою» для якого стали не «європейські демократичні цінності», а власні традиційні цінності, що формувалися з часів Київської Русі. Його успіх матиме величезне значення для всього східного слов'янства, адже запропонована «формула національної самосвідомості» може стати зразком для всього «Русского мира».

Сучасні Львівська, Івано-Франківська і більша частина Тернопільської областей утворюють наступний «західний» етно-регіон – Галичину. З кінця 40-х рр. XIV ст. ця земля була захоплена і колонізована поляками, які попри низку історичних колізій, зуміли панувати на ній до втрати власної держави у другій половині XVIII ст. У 1772 р. у результаті першого поділу Польщі Галичина відійшла до Австрійської імперії, однак польський елемент продовжував доминувати на цих землях. На сьогодні – це найбільш полонізований регіон України. Тут утвердилося уніатство. З 90-х рр. XIX ст. для частини місцевих мешканців властива жорстка русофобія.

За роки існування Української держави галицька еліта так і не позбулася постколоніальних стереотипів і не готова сприйняти українську соборну національну ідею, продовжуючи вважати лише себе єдиною правильним виразником «українського духу». Решта населення України сприймається багатьма із них як «недоукраїнство, зіпсоване русифікацією» [21; 25]. Для багатьох галичан є неприйнятним сучасний «український плавильний котел» та перспектива «переплавлення» разом з поліщуками, подолянами, слобожанцями, малоросами та іншими українцями в єдину націю. Тому, у зв'язку з очевидним провалом проекту «Велика Галичина», який еліта регіону за роки «помаранчевої п'ятирічки» намагалася реалізувати у всеукраїнському масштабі, все більшою популярності в регіоні набувають сепаратистські тенденції та концепція «галичани – окрема національна спільнота».

Після приходу до влади «біло-синіх», в Україні за легітимізацію «галичанської національної ідеї» взялися досить потужні «місцеві» інтелектуали. Наприклад, один з найбільш відомих сучасних письменників галичанин Юрій Андрухович в інтерв'ю УНІАН заявив, що соборність України не є необхідною умовою її існування. Допускаючи можливість відокремлення від України Донбасу і Криму, письменник зазначив: «Я б не відмовлявся від такого проекту і не робив би взагалі цю трикляту соборність якоюсь догмою» [21]. На його думку, еліта «Сходу» України заважає сформувати у владі міцну «проукраїнську більшість», тому без населення цих земель жилося краще.

Підтримала «сепаратистські» настрої галичан і донька відомої української поетеси Ліни Костенко, не зрівняно менш відома письменниця та русофобка Оксана Пахльовська: «Цілоком самоочевидно, що сучасно на електоральному рівні позбутися Донеччини, Луганщини і Криму означає різко «випрямити» електоральні орієнтації України в бік Європи, позбутися постійного баласту провокацій, отримати реальний шанс на європейську інтеграцію. І в цілому для українського менталітету, не обтяженого імперськими амбіціями, такий шлях прийнятний. Уявляєте, прокинутися вранці і не чути більше про ті, чи інші екстремістські рухи, про всі ці «єдине отечество» і євразійські параної, про «георгиевские ленточки»... Жили б ми реальними проблемами Європи, залишивши далеко за плечима чадний газ російсько-малоросійських ідеологем» [25].

На територіях сучасних Волинської та Рівненської областей, півночі Тернопільської і Хмельницької, а також на заході Житомирської областей історично сформувався «західний» етно-регіон – Волинь. Ця земля після поділів Речі Посполитої входила до складу Російської імперії. Тут набагато міцніші позиції православ'я (щоправда, в основному неканонічних церковних організацій) і спокійніше ставлення до українського «Сходу» [6, с.99]. Однак геополітична і культурна орієнтація волинян історично дуже близька до галичан.

На території сучасної Чернівецької області сформувався «західний» етно-регіон – Північна Буковина, тісно пов'язаний з молдавсько-волооським історичним ареалом [15, с.44]. Тут переважає православ'я і

помітна присутність старообрядництва. Проживає велика і дуже активна румунська меншина. Для Буковини у складі Австро-Угорської імперії був властивим так званий «автономістський рух» – прагнення відокремитися від уніатської Галичини, відгомони якого відчувуються й досі.

Другий мега-регіон України – «Центр» включає у себе чотири етно-регіони, найзахіднішим з яких є Поділля. Він формувався на землях сучасної Вінницької, центру та півдні Хмельницької та півночі Одеської областей. Менталітет населення близький до менталітету жителів Волині, проте чималий вплив на нього мають причорноморський регіон та Придністров'я. На цій території міцні позиції канонічного православ'я, подекуди представлено старообрядництво.

Наступний «центральный» етно-регіон – Правобережжя, що охоплює землі сучасних Черкаської та Кіровоградської областей, схід Житомирської та захід Київської областей. Серед регіональної спільноти досить потужними є позиції української мови і канонічного православ'я. Поділля та Правобережжя є найбільш невизначеними з точки зору геополітичної та культурної орієнтації регіонами сучасної України, які поки що відіграють роль «внутрішньо-українського лімітрофу», що розчиняє межу протистояння двох «основних українських проєктів» та певною мірою рятує єдність країни на сучасному етапі.

Землі колишнього Гетьманату – державного утворення за наслідками Зборівського договору 1649 р., що пролягали на сході сучасної Київської, Полтавської та Чернігівської областей, утворюють «центральный» етно-регіон – Лівобережжя (Малоросію). У 1654 р. ці землі перейшли під протекторат Московського царства. Гетьманщина зберігала свою автономію до 1764-го р., коли наказом російської імператриці Катерини II була позбавлена інституту гетьмана, а 1786 р. – й козацького полкового устрою. Регіон історично міцно пов'язаний з Росією, але з сильною автономістською традицією. Батьківщина малоросійського руху [17, с.4]. Саме на основі полтавських діалектів створювалася українська літературна мова. Регіон в основному православний, серед спільноти спостерігається високий рівень українського патріотизму, який докорінно відрізняється від галичанського націоналізму.

На території сучасної Сумської та Харківської областей формувалася найбільш тісно пов'язаний із Росією «центральный» етно-регіон – Слобожанщина. Ця територія в XVII-XVIII ст. перекривалася землями п'яти Слобідських козацьких полків – автономних форм у межах Московського царства, а згодом – Російської Імперії. Українська колонізація Слобідської України відбувалася кількома хвилями. Масового характеру вона набрала в 30-х рр. XVII ст., коли після поразки низки козацьких повстань у Речі Посполитій повстанці перейшли московський кордон і, діставши дозвіл від царя почали селитися на Слобожанщині. На заході край межував з Гетьманщиною, на півдні – із Запоріжжям і володіннями Кримського ханства, на сході – з Доном, на півночі – з Московщиною.

На відміну від Гетьманщини, цей регіон не знав козацької влади (гетьманату). Вся адміністративна влада знаходилася в руках імперської адміністрації, якою керували московські воєводи, а з XVIII ст. – військові губернатори. Столиця Слобожанщини – Харків з 1919 по 1934-й р. був столицею Української держави. Він є краєм давніх міських традицій і великих наукових та культурних центрів. Населення етно-регіону, в основному, православне.

Третій мега-регіон України – «Схід» включає у себе чотири етно-регіони, що розташовувалися на південно-східних землях сучасної України. Ці території до XVIII ст. через низьку заселеність називали «Диким полем». Завдяки перемогам російської зброї над Кримським ханством і колонізацією слов'янами степового Причорномор'я у другій половині

XVIII ст. вони були інкорпоровані у Російську імперію та отримали нове «історичне ім'я» – Новоросія (пафосно названі так за аналогією до «Нової Греції» – новонабутими Грецією у стародавні часи колоніями).

На цих територіях у 1764 р. була утворена Новоросійська губернія, а на початку XIX ст. сформовані Єкатеринославська, Херсонська і Таврійська губернії Російської імперії. В 1812 р. разом з Бессарабією вони увійшли до складу єдиного Новоросійсько-Бессарабського генерал-губернаторства зі столицею в Одесі. Колонізація краю тривала. Сюди прибували греки, болгары, молдавани, албанці. Землі цього регіону надавалися відставним офіцерам російської армії. Після приєднання до Росії Бессарабії в 1812 р., де після турецького панування залишилося всього 120 тис. жителів, сюди почали мігрувати болгары і гагаузы. Селилися тут також полонені турки, татари, поляки, німецькі колоністи, що утворили, зокрема, Новоросійське братство менонітів [6, с. 99].

З 1819 р. переселення в Новоросію відбувалися лише за спеціальними дозволами. Наприклад, у 1823 р. такий дозвіл було видано 169-м сім'ям баденських німців. Після Кримської війни значна частина добровольців з сербів, болгар, чорногорців, які воювали на боці Росії, виявили бажання залишитися і отримали відповідний дозвіл на поселення у краї. У 1860-1863 рр. у Таврійську і Херсонську губернії було дозволено масове переселятися слов'янам з Туреччини (переселялися переважно болгары), причому переселенням надавалася матеріальна допомога. За даними перепису 1897 р. у регіоні вважали рідною російську мову – 50,8% населення, ідиш – 32,5%, а українську – лише 5,7% [Цит. за: 2, с.148].

Лютнева революція і жовтневий переворот 1917 р. перетворили Російську імперію на купу «суверенних» руїн. Не оминула лиха доля і Новоросійський край. У січні 1918 р. Бессарабія була окупована румунськими інтервентами, а на решті території утворилися три більшовицьких псевдо-держави: Донецько-Криворізька та Одеська радянські республіки, а також ССР Тавриди. Подальший вхід перших двох «держав» до Радянської України відбувався не в результаті вільного волевиявлення громадян, а внаслідок обласні парторганізації РСДРП(б), які Володимир Ленін та Яків Свердлов фактично змусили вступити в КП(б) України «для створення єдиного фронту проти австро-німецьких імперіалістів». Навесні 1918 р. зазначені території вслід за парторганізаціями автоматично перейшли до УРСР. Так Новоросія стала невід'ємною частиною Радянської України, а згодом – незалежної Української держави.

Характерним для новоросійської спільноти сьогодні є глибоке вкорінення російської як міської, так і сільської культур. Це регіон великих міських індустріальних і торговельних центрів. В сучасних ідеологічних пошуках регіональної ідентичності все частіше зустрічаються твердження про особливу лідируючу роль регіону для всього «Русского мира» [22, с.4]. Великий ідейно-політичний вплив на «новоросійські регіональні проекти» має Тирасполь та вся діяльність Придністровської Молдавської Республіки, не кажучи про саму Росію.

На землях сучасних Донецької та Луганської областей сформувався «східний» етно-регіон – Донбас. Він охоплює переважно західні землі донського козацтва, що були віддані більшовицькою владою Україні з метою розколати опозиційне Донське військо. Російськомовний та історично з Україною майже не пов'язаний, найбільш індустріально-розвинений регіон сучасної Української держави. У зв'язку з добре розвинутою, однак «дуже газозалежною» важкою промисловістю, для цього регіону є бажаними найтісніші економічні зв'язки з Росією.

Роки державної незалежності стали для Донбасу справжнім випробуванням. Реструктуризація вугільної галузі спричинила масове закрит-

тя шахт (зараз у стадії закриття знаходяться 100 шахт, а продовжують діяти лише 185) [2, с.78]. У шахтарських містах і селищах загострилися соціальні та екологічні проблеми. Тому регіональна політика для цього регіону мала б бути особливо виваженою. Показовим може бути досвід Уельсу у Об'єднаному Королівстві¹. Фактично, цей досвід свідчить про те, що обраний у нашій країні шлях реструктуризації вугільної промисловості може зруйнувати індустріальну базу регіону, однак економічних засад постіндустріального суспільства так і не створити.

На землях колишньої Запорізької Січі – сучасних Дніпропетровської та Запорізької областей – сформувався «східний» індустріально розвинений етно-регіон – Подніпров'я. До сьогодні край зберіг досить потужні козацькі традиції. У радянські часи – це кузня номенклатурної еліти УРСР, а в роки незалежності – всеукраїнської «вищої» еліти. Позиції української мови серед населення з часом все міцнішають, проте більшість все ж таки є російськомовною [6, с.102].

Території сучасних Одеської, Миколаївської та Херсонської областей належать наступному «східному» етно-регіону – Причорномор'ю, економічний ландшафт якого визначають чорноморські порти. Край, що має пізню імперську історію та який мало пов'язаний з українським минулим. Російська мова у цьому регіоні панує майже скрізь, хоча серед сільських жителів Херсонщини спостерігаються помітні українофільські настрої, пов'язані з переселенською політикою Москви після Другої Світової війни [23, с. 34].

Найбільш своєрідним за своєю історією є «східний» етно-регіон – Крим. Належати Україні він почав найпізніше. Кримська область, що входила до Російської Радянської Соціалістичної Федеративної Республіки була передана Українській Радянській Соціалістичній Республіці у 1954 р. етно-регіон до цих пір переважно російський етнічно, з потужним татарським національним рухом. Активно виявляє автономістські і проросійські устремління.

Таким чином, за роки незалежності процеси регіоналізації хоч і торкнулися різних сфер суспільного життя нашої держави, однак, мали суто адміністративний характер, та й інтеграція населення у територіальні спільноти здійснювалася виключно адміністративними методами. Українська влада протягом десятиліть не зважала на те, на що вказував В. Липинський ще сто років тому: «... різниці між лівобережною Гетьманщиною і Слобожанщиною, Правобережжям, Запорозькими землями, Кубанню, Галичиною, Буковиною, Закарпатською Руссю і Кримом настільки великі, що з ними всякий український політик-державник мусить дуже поважно рахуватись» [13, с.91].

Сьогодні в Україні можна виділити чотири найбільш вірогідні етно-регіональні проекти, що поступово набиратимуть силу. Два з них умовно будемо вважати західними: «русинський» і «галичанський», один центральний – «наддніпрянський» і один східний – «новоросійський». У спільнот цих регіонів протягом століть найбільше сформувалися свої, властиві лише їм, окремі риси ментальності. Наприклад, за соціопитуванням у 1991 р. 54,9% жителів Луганської області вважали, що населення Донбасу – особлива етно-територіальна спільнота, і лише 17,4% обрало російську чи українську ідентичність [23, с.33].

¹ В Уельсі реструктуризація вугільної та металургійної промисловостей в роки правління консерваторів призвела до подібних руйнівних наслідків. Наприклад, з 1980 по 1985 рр. число безробітних подвоїлося (з 60 тис. до 120 тис. осіб). Соціальні наслідки цих процесів повною мірою не подолані до цих пір. Пожвавлення економіки відбулося в основному за рахунок іноземних інвестицій, що зробило Уельс більш залежним від коливань світової кон'юнктури. Це сильно вплинуло і на регіональну ідентичність, скоротивши зону валлійського мови в сільських районах.

Задекларовані новою владою політична та адміністративно-територіальна реформи покликані змінити характер регіоналізації в Україні [11, с.42], так як з виникненням повновладних суб'єктів соціального буття – регіональних громад, які поступово переймають на себе функції управління розвитком регіонів, створюється передумови для формування регіональних ідентичностей. Регіоналізація України сприятиме й «клановий регіоналізм». У державі активно діють фінансово-промислові групи (клани) «першого ряду» – дніпропетровська, київська і донецька, а також «другого ряду», слабкіші і ще повністю не оформлені – харківська, львівська, одеська та кримська ФПГ [18, с.32]. Такий поділ підкреслює місцевий характер економічних інтересів регіональних еліт і певний ступінь територіально-економічної роздвіленості країни.

В останні роки сформувалася своєрідна система взаємин ФПГ з центральною владою. Дослідники звертають увагу на дві форми взаємодії регіональних еліт з Києвом з метою забезпечення своїх інтересів – «кримську» і «дніпровську». Перша – це шлях виборювання у центра прав на той чи інший ступінь автономії свого регіону (у 90-х рр. минулого століття він був не вдалим, однак це зовсім не значить, що він не матиме шансів на успіх в майбутньому). Друга – боротьба за владу в усій державі та забезпечення своїх кланових інтересів через їх лобювання в столиці. Другий шлях обрала найбільш потужна з українських ФПГ – донбаська. Частка економічної ваги Донбасу в українській економіці складає близько чверті, а проросійська орієнтація регіональної еліти та спекуляції на тему російської мови забезпечує їй політичну підтримку всього Сходу України [16, с. 47].

Регіональні еліти поступово усвідомлюють, що формування етно-регіональної ідентичності, створення специфічно орієнтованих регіональних електоральних баз стануть ефективним інструментом впливу на свідомість виборців у майбутньому. Сьогодні політехнологам відомі різноманітні способи свідомого конструювання етно-регіональних ідентичностей з метою утримання їх під контролем.

Список використаних джерел:

1. Андерсен В. Проблеми регіоналізації України: теорія, практика, перспективи (на прикладі Одеського регіону) / В. Андерсен // Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації: Мат-ли конф. укр. випускників програм наук. стажування у США: Виступи учасників та дискусія, Харків, 25-27 травня 2001 р. / Kennan Institute; Woodrow Wilson International Center for Scholars / Відп. ред. О. Гарань. – К.: Стилоз, 2002. – С. 18-22.
2. Власенко І. Дев'ять земель – основа нового територіального устрою / І. Власенко // Час. – 1995. – № 64. – 8 вересня. – С. 31-36.
3. Гайдук В. Україна у регіональному вимірі: проблеми та перспективи / В. Гайдук, Т. Кучеренко, М. Михальченко. – Донецьк, 2002. – 224 с.
4. Гидденс Э. Устроение общества: очерк теории структуризации / Э. Гидденс. – М.: Академический проект, 2003. – 368 с.
5. Громогласова Е. Теория и практика политического управления в Европейском союзе / Е. Громогласова. – М.: ИММО, 2009. – 160 с.
6. Доклад о торговле и развитии. Обзор. Конференция ООН по торговле и развитию. – Организация Объединенных Наций, Нью-Йорк-Женева, 2010. – 188 с.
7. Долішній М. Макрорегіоналізація України як основа здійснення регіональної політики / М. Долішній, В. Симоненко // Регіональна політика: Методологія, методи, практика / НАН України. Ін-т регіональних досліджень / Відп. ред. М. Долішній. – Л., 2001. – С. 98-104.
8. Иванов Н. Глобализация и проблемы оптимальной стратегии развития / Н. Иванов // Экономическая энциклопедия / Гл. ред. А. Абалкин. – М.: Экономика, 1999. – 224 с.

9. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс ; Пер. с англ. Под научн. ред. О. Шкаратана. – М.: Гос. ун-т. Высш. шк. экономики, 2000. – 489 с.
10. Керецман В. Досвід діяльності агентств регіонального розвитку у країнах Центральної Європи / В. Керецман, М. Лендьял // Зб. наук. праць НАДУ. – Вип. 2. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – С. 52-56.
11. Колпаков Е. Этнос и этничность / Е. Колпаков // Этнографическое обозрение – 1995. – № 5. – С. 37-39.
12. Кучма А. Зламане десятиліття / А. Кучма. – К.: Інформаційні системи, 2010. – 678 с.
13. Лендьял М. Спеціальні інститути розвитку територій: європейський досвід / М. Лендьял // Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / Київ. центр Ін-ту Схід-Захід; За ред. С. Максименка. – К.: Міленіум, 2001. – С. 21-28.
14. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський; Ред. Я. Пеленський. – К.: Київ-Філадельфія, 1995. – 470 с.
15. Молчанова Е. Регіоналізм як вияв глобалізації / Е. Молчанова // Україна у світовому економічному просторі. – К.: Таксон, 2000. – С. 46-48.
16. Романюк С. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості / С. Романюк // Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / Київ. центр Ін-ту Схід-Захід; За ред. С. Максименка. – К.: Міленіум, 2001. – С. 42-47.
17. Сорос Дж. Открытое общество. Реформируя глобальный капитализм / Дж. Сорос. – М.: Некоммерческий фонд Поддержки Культуры, Образования и Новых Информационных Технологий, 2001. – 64 с.
18. Трейвиш А. Введение: что такое регионализация и надо ли с ней бороться / А. Трейвиш, С. Аргоболевский // Регионализация в развитии России: географические процессы и проблемы / Под ред. А. Тревиша, С. Аргоболевского. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – С. 3-5.
19. Фесенко В. Регіональні виміри глобалізаційних процесів: український контекст / В. Фесенко // Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації: Конф. укр. випускників програм наук. стажування у США: Виступи учасників та дискусія, Харків, 25-27 травня 2001 р. / Kennan Institute; Woodrow Wilson International Center for Scholars / Відп. ред. О. Гарань. – К.: Стило, 2002. – С. 31-34.
20. Хохлов И. Наднациональность в политике Европейского союза / И. Хохлов. – М.: Междун. отношения, 2007. – 160 с.
21. Шаповаленко М. Проблеми регіоналізації у процесі становлення консолідованої демократії / М. Шаповаленко // Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації: Конф. укр. випускників програм наук. стажування у США: Виступи учасників та дискусія, Харків, 25-27 травня 2001 р. / Kennan Institute; Woodrow Wilson International Center for Scholars / Відп. ред. О. Гарань. – К.: Стило, 2002. – С. 81-84.
22. Інтерв'ю Ю. Андруховича агентству УНІАН. – Режим доступу: http://bibliography.narod.ru/news/page_30.html.
23. На пороге новой регионализации России / П. Щедровицкий, В. Княгинин. – Н. Новгород: Центр стратегических исследований Приволжского федерального округа, 2001. – Режим доступу: <http://okrug.metod.ru/books/book1/getindex>.
24. Хойзер А. Новые формы управления. – Режим доступу / А. Хойзер: <http://www.germania-online.ru/uploads/media/>.
25. Власенко І. Дев'ять земель – основа нового територіального устрою / І. Власенко // Час. – 1995. – № 64. – 8 вересня. – С. 31-36.
26. Пахальовська О. Поділ України проходить лише по одній лінії: між Європою і не-Європою / О. Пахальовська. – День. – 2009. – № 238. – 30 грудня.

The author of the article analysis the meaning of regional factor in current international relations and discovers historical roots of ethnic regionalization of Ukraine in the epoch of globalization.

Key words: globalization, regionalization, ethnic regions of Ukraine, national identity, ethnic identity, mentality.

Отримано: 19.10.2010